

ПРИРОДНИЧІ НАУКИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ

*Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції*

23 лютого 2017 року

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
Інститут фізіології рослин і генетики НАН України
Природничо-географічний факультет
Кафедра біології та методики її навчання

ПРИРОДНИЧІ НАУКИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-
конференції

м. Умань, 23 лютого 2017 року

Умань, 2017

УДК 5(063)

ББК 2я4431

П 77

*Затверджено до друку
вченою радою природничо-географічного факультету Уманського
державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 8 від 20 лютого 2017 р.)*

Редакційна колегія

Миколайко В.П. – кандидат сільськогосподарських наук, професор (голова оргкомітету), **Красноштан І.В.** – кандидат біологічних наук, доцент (головний редактор) **Якимчук Р.А.** – кандидат біологічних наук, доцент, **Чорна Г.А.** – кандидат біологічних наук, доцент, **Мороз Л.М.** – кандидат біологічних наук, доцент, **Соболенко Л.Ю.** – кандидат біологічних наук, доцент, **Сорокіна С.І.** – кандидат біологічних наук, доцент, **Люленко С.О.** – кандидат педагогічних наук, доцент **Миколайко І.І.** – кандидат біологічних наук, доцент (відповідальний секретар), **Грабовська С.Л.** – кандидат біологічних наук, доцент, **Андрієнко О.Д.** – кандидат біологічних наук, викладач

П 77 Природничі науки в системі освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 23 лютого 2017 року, м. Умань. – Умань: ФОП Жовтий О.О., 2017. – 133 с.

У збірнику висвітлені питання новітніх здобутків біологічної науки, екологічні проблеми природокористування та охорони навколишнього середовища та методологічні аспекти викладання дисциплін природничого циклу в середній та вищій школі.

ISBN 978-617-525-191-1

УДК 5(063)

ББК 2я4431

© Кафедра біології та методики її навчання
© Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ЗМІСТ

НОВІТНІ ЗДОБУТКИ БІОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

Ігор Красноштан ФОРМУВАННЯ АСИМІЛЯЦІЙНОЇ ПОВЕРХНІ ЯБЛУНІ СОРТУ ДЖОНАГОЛД ВІЛМУТА НА АГРОБІОСТАНЦІ УМАНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ	7
Валерій Миколайко ВТРАТИ НАСІННЯ ЦИКОРІЮ КОРЕНЕПЛІДНОГО ВІД ОСИПАННЯ	13
Олена Андрієнко НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДУ <i>AMELANCHIER</i> MEDIK. В КУЛЬТУРИ	18
Світлана Грабовська МІСЦЕ КЛІЩІВ РОДИНИ RHYZOSEPIDAE В ЛАНЦЮГАХ ЖИВЛЕННЯ	23
Леся Мороз ЗИМУЮЧА ОРНИТОФАУНА ЧЕРКАЩИНИ (НА ПРИКЛАДІ СЕЛА ГРОМИ): ДОМІНУЮЧІ ВИДИ, ЇХ БІОЛОГІЯ, ЧИСЕЛЬНІСТЬ, ОХОРОНА	26
Вікторія Скакун ВИКОРИСТАННЯ ВІДІВ І ГІБРИДІВ РОДУ <i>BUDDLEJA</i> L. В ДЕКОРАТИВНОМУ САДІВНИЦТВІ	29
Світлана Омельчук, Алла Жемойда ДІЯ ФУНГІЦИДУ ЛАМАРДОР ПРИ ЗАВЧАСНІЙ ОБРОБЦІ НАСІННЯ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ СІМБІОЗУ СОЇ З <i>BRADYRHIZOBIUM JAPONICUM</i>	32
Олена Кириченко ФУНГІЦИДНА АКТИВНІСТЬ РИЗОСФЕРНИХ БАКТЕРІЙ ЩОДО ФІТОПАТОГЕНУ <i>ALTERNARIA</i> <i>ALTERNATA</i> (FR.) KESSL.	37

Світлана Сорокіна СИМБІОТИЧНА АЗОТФІКСАЦІЯ В УМОВАХ СТРЕСОВИХ ВПЛИВІВ АБІОТИЧНОЇ ПРИРОДИ	42
Валентин Поліщук, Світлана Турчина ВИКОРИСТАННЯ <i>CALLISTEPHUS CHINENSIS</i> (L.) NESS У РІЗНИХ ВИДАХ КВІТКОВИХ НАСАДЖЕНЬ	46
Ірина Козаченко, Валентин Поліщук, Анатолій Балабак ХАРАКТЕРИСТИКА ФАУНИ ТА МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ НА ПРИКЛАДІ ДП «УМАНСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО»	50
Володимир Шлапак, Олена Марно-Куца ФОРМУВАННЯ ПАРКОВИИХ ФІТОЦЕНОЗІВ У ВЕЛИКО-БУРІМСЬКОМУ ПАРКУ	54
Галина Чорна, Ангеліна Стельникович ЦВІТІННЯ ВИДІВ РОДУ <i>IPOMOEА</i> L. (CONVOLVULACEAE) У КІМНАТНИХ УМОВАХ	58
Ірина Семененко ВИЗНАЧЕННЯ МОРОЗОСТІЙКОСТІ РОСЛИН ВИДУ <i>HIBISCUS SYRIACUS</i> L. МЕТОДОМ ПРЯМОГО ЛАБОРАТОРНОГО ПРОМОРОЖУВАННЯ	62
Катерина Косар САКУРА В СИМВОЛІЦІ ЯПОНІЇ	66

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Ганна Гончаренко, Наталія Душечкіна ОСОБЛИВОСТІ РЕКРЕАЦІЙНОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ПРИРОДНІ КОМПЛЕКСИ	70
Світлана Совгіра, Роман Подзерей МЕТОДИКА ВИЯВЛЕННЯ ПОТЕНЦІЙНИХ	75

ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ОБ'ЄКТІВ

**Ірина Заїка, Юрій Мелешко, Наталля Васюра,
Руслана Дідюра**

**АВТОТРАСА КИЇВ – ОДЕСА ЯК ОБ'ЄКТ
ЕКОЛОГО-ГЕОХІМІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ** 78

**МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ
ДИСЦИПЛІН ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ В
СЕРЕДНІЙ ТА ВИЩІЙ ШКОЛІ**

Світлана Люленко

**ГОЛЬОВА ПРАКТИКА З МЕТОДИКИ
ОРГАНІЗАЦІЇ НАТУРАЛІСТИЧНОЇ РОБОТИ
ШКОЛЯРІВ ЯК ОДНА З ФОРМ ПІДГОТОВКИ
ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ** 83

Андрій Максютів

**ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНО-
КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КОНТЕКСТІ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ-ГЕОГРАФІЇ** 86

Тетяна Небикова

**ФОРМУВАННЯ ПРАКТИЧНО-ДІЯЛЬНІСНОГО
КРИТЕРІЮ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО
ВЛАСНОГО ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я ПІДЛІТКІВ
НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ** 91

Вікторія Довгань

**ПРОБЛЕМНІ СИТУАЦІЇ ЯК ОСНОВА
ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ У
ЗАГЛЬНООСВІТНІХ ШКОЛАХ** 96

Анна Бердес

**ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ** 101

Любов Соболенко

**ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ КУРСУ** 106

**«МІКРОБІОЛОГІЯ З ОСНОВАМИ ВІРУСОЛОГІЇ
ТА ІМУНОЛОГІЇ»**

Ірина Миколайко, Олександр Чагарний
КІМНАТНІ РОСЛИНИ У ВИВЧЕННІ 111
ДИСЦИПЛІН ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ

Тетяна Гензьора
АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО 117
СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
БІОЛОГІЇ

Олена Задорожна
ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ 122
ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ
ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Наталія Горбатюк
АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ МОДУЛЬНО- 127
РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ
ВИКЛАДАННЯ ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

11. Lim T. K. Edible medicinal and non-medicinal plants / T. K. Lim. – Dordrecht; Heidelberg; London; New York : Springer, 2012. – Vol. 4. Fruits. – 1022 p.

12. Opalko A.I. The representatives of *Amelanchier* Medik. genus in Ukraine / A.I. Opalko, E.D. Andrienko, O.A. Opalko // Вестник Волгоградского государственного университета : Сер. 11, Естественные науки / Science Journal of Volgograd State University. Natural sciences. – 2015. – № 1 (11) – С. 15–33.

Світлана Грабовська

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

E-mail: Grabovskaya-s@mail.ru

МІСЦЕ КЛІЩІВ РОДИНИ PHYTOSEIIDAE В ЛАНЦЮГАХ ЖИВЛЕННЯ

Кліщі-фітосеїди (*Parasitiformes, Phytoseiidae*) відомі як природні хижаки рослиноїдних кліщів і дрібних комах. Ряд видів цих членистоногих успішно використовується у сільськогосподарському виробництві, а саме, в системах біологічного та інтегрованого захисту рослин у закритому та відкритому ґрунті.

В останні роки спостерігається зростання інтересу сільцівців у нашій країні та у деяких інших країнах до вивчення різноманітних питань фауни та екології хижих кліщів-фітосеїд в умовах міста. Це наочно свідчить про зростаючу актуальність пізнання складних процесів формування та сталого функціонування рослинних насаджень в урбанізованих екосистемах.

У міських зелених насадженнях тваринне населення, зокрема кліщі, які природно є невід'ємним компонентом рослинних асоціацій, підпадають під специфічну дію антропогенного впливу, який має тенденцію до невпинного зростання.

Більша кількість хижих кліщів співмешкають з павутиними кліщами, регулюючи їх чисельність в біоценозах. Найбільш чітко проявляється їх діяльність в багаторічних плодкових і декоративних насадженнях, які обробляються дуже рідко або взагалі не обробляються хімічними препаратами [3, 4, 5]. В таких умовах фітосеїди можуть утворювати комплекси з кількох видів, тим самим стримуючи чисельність популяцій різноманітних рослиноїдних кліщів.

Біотичні взаємозв'язки типу «хижак-жертва» проявляються у формі живлення одного виду іншим [2]. Серед вивчених видів фітосеїд розрізняють олігофагів (живляться навеликою кількістю видів) та поліфагів (споживають як тваринну, так і рослинну їжу). Хижі кліщі належать до консументів другого порядку. Ми спробуємо розкрити питання щодо консументів першого та третього порядків по відношенню до фітосеїд.

Кліщі освоїли різноманітні місця для проживання, і від цього залежить і вид їжі [4]. Більшість хижих кліщів освоїла вегетативні частини рослин, де мешкають і рослинні шкідники, яких вони поїдають. Фітосеїди можуть також живитися яйцями і личинками дрібних комах, соком рослин, виділеннями деяких комах («медв'яна роса» попелиць та щитовок). Частина видів родини, що зустрічається в підстилці, ґрунті, лишайниках, під камінням, в залишках деревини, в гніздах птахів і дрібних ссавців, споживає дрібних комах і їх яйця, гриби, інших кліщів, нематоди [4].

Деякі види фітосеїд спеціалізовані щодо їжі. Наприклад, *Phytoseiulus persimilis* споживає тільки тетраніхових кліщів [4]. Інші види кліщів також віддають перевагу певним видам або групам видів жертв. Це дозволяє використовувати їх, у

біологічному методі обмеження чисельності шкідників більш направлено, ніж хижих комах – поліфагів.

Фітосеїдам властивий канібалізм, який найчастіше проявляється при недостатній кількості звичайної їжі. В таких умовах особини, що знаходяться в старших фазах онтогенеза, нападають на особин молодших фаз і живляться ними [5].

Канібалізм серед хижих кліщів поширений найбільше в закритому ґрунті, тобто в обмеженому просторі. В природніх умовах таке явище спостерігається нечасто внаслідок того, що ці хижаки мають досить високу рухливість і в пошуках їжі можуть долати значні у порівнянні з їх розмірами відстані.

У природніх ценозах кліщі-фітосеїди самі можуть стати здобиччю декількох десятків ворогів, найбільш суттєвими з яких є хижі жуки та хижі клопи. Так для *Typhlodromus pyri* кількість ворогів становить 38. Хижих кліщів на плодових деревах поїдають личинки божої коровки (*Stethorus punctillum* Wse.), тоді як дорослі особини цього жука менш активно живляться фітосеїдами. Жук *Acritus nigrocornis* Hoffm. зменшує чисельність кліща *Amblyseius graminis* на суниці [1].

Список використаних джерел

1. Акимов И. А. Хищные клещи в закрытом грунте / И.А. Акимов, Л.А. Колодочка. – К. : Наукова думка, 1991. – 144 с.
2. Верещагина Т. К. Биологические и демографические показатели хищного клеща при питании на разных видах жертвы / Т.К. Верещагина, Е. В. Горшкова // Паразиты и хищники в защите растений [сб. науч. тр.] ; под. ред. Н. А. Филиппова. — Кишинев : Штиинца, 1989. – С. 9–19.
3. Колодочка Л.А. Случай телитокии у хищного клеща *Amblyseius agrestis* (Parasitiformes, Phytoseiidae) // Вест. зоол. – 1975. – № 2. – С. 84-85.
4. Колодочка Л. А. Возможность питания клещей-фитосейид *Phytoseiulus persimilis* (Parasitiformes, Phytoseiidae) клещами-